

ENTREVISTA-DEBAT AMB DOLORS TRAVERIA I EMILI RAMON

Testimonis del bombardeig de 1938

Emili Ramon (Granollers, 1924) i Dolors Traveria (Tarascó de l'Arieja, França, 1928) van ser testimonis del bombardeig que va patir Granollers el dimarts 31 de maig de 1938. Un bombardeig que va causar la mort a almenys 224 persones i que va convertir Granollers en una espècie de "Gernika catalana". Ambdós ho recorden com un horror i asseguren preferir morir-se abans de tornar a viure una situació com aquella. El llibre "Granollers. El bombardeig de 1938", de Joan Garriga i Andreu, editat per l'Ajuntament, i el documental "1938-1998. Mai més", de Granollers Televisió, en donen totes les dades.

Eren les 9.05 del matí del dimarts 31 de maig de 1938, en plena Guerra Civil espanyola, quan cinc avions italians, Savoia S-79, procedents de Mallorca, van deixar caure sobre el centre de Granollers 60 bombes de 750 quilos de metralla. Era el moment de més moviment a la ciutat, els infants anant a l'escola i molta gent al carrer fent cua per obtenir menjar. Així que l'impacte del bombardeig, d'un sol minut de durada, va ser enorme, amb almenys 224 morts i 80 edificis sinistrats.

Com cada matí, Dolors Traveria, que llavors tenia 10 anys, es dirigia a l'escola de les Josefines. En el moment del bombardeig, "era davant el quiosc, cada dia passàvem a veure el TBO. Quan vam arribar a l'escola, ens van fer estirar en un camp de cols de darrere amb una agulla imperdible a la boca per evitar que, per l'esclat, ens rebentéssim. Quan va haver passat el bombardeig, la mestra Agnès Vendrell ens va acompanyar a casa", explica.

Emili Ramon, que ja era un noi de 14 anys, va viure el bombardeig des de lluny, ja que "era a l'Ametlla, a casa dels meus avis. Estàvem llaurant una carena amb el meu avi i vam sentir com venien els avions, llavors hi va haver una gran fumarada i molt soroll", relata. L'avi el va enviar a casa, al carrer de Corró -on regentaven una botiga de despulles de be i vedella-, per veure si la família estava bé i tornar-lo a informar. Pel camí, en bicicleta, va trobar els enderrocs de diversos edificis, com ara el safareig, a Torras i Bages, i va conèixer la mala sort de diversos veïns i coneeguts, però la família estava bé.

Els Traveria també van estar de sort i ningú va sortir-ne ferit ni mort: "El meu pare i el meu oncle treballaven a Ca l'Umbert i els van dir que poguessin a arreglar la xemeneia. Van baixar corrent quan van veure els avions. La meva mare havia d'anar a la cua de les faves, però per sort primer va rentar la roba". Les filles van arribar quan els pares ja sortien a buscar-les.

L'escenari de l'horror

Tots dos recorden persones que van morir aquell dia, com l'oncle del marit de Traveria, i en quines situacions ho van fer, ja que la metralla de les bombes va ser molt sagnant: "És horrorós recordar-ho", afirma Ramon, al que Traveria afegeix: "Si servís com a escarment!". Tot i la seva joventut, aquella noieta de 10 anys va decidir acompanyar la seva mare al cementiri a enterrar els cosos de les 224 víctimes localitzades (n'hi va haver més). "Si fos ara no hi tornaria a anar. Encara quan hi entro veig aquella estesa de gent a banda i banda. Fa poc que hi vaig ser i vaig sentir una gran esgarripança".

Emili Ramon creu que els fets que van viure, la guerra fratricida que va ser la Guerra Civil, els fan ser més sensibles quan senten, a les notícies, que parlen de guerres en altres parts del món. Sobre el motiu del bombardeig, "moltes vegades ens preguntem si era per un assumpte militar, però crec que no. A l'altra banda del riu hi havia un taller d'avions i no van tirar-hi cap bomba. Crec que anaven a matar gent", afirma.